MARS *et* HISTORIA

18e Jaargang nummer 3 - mei/juni 1984

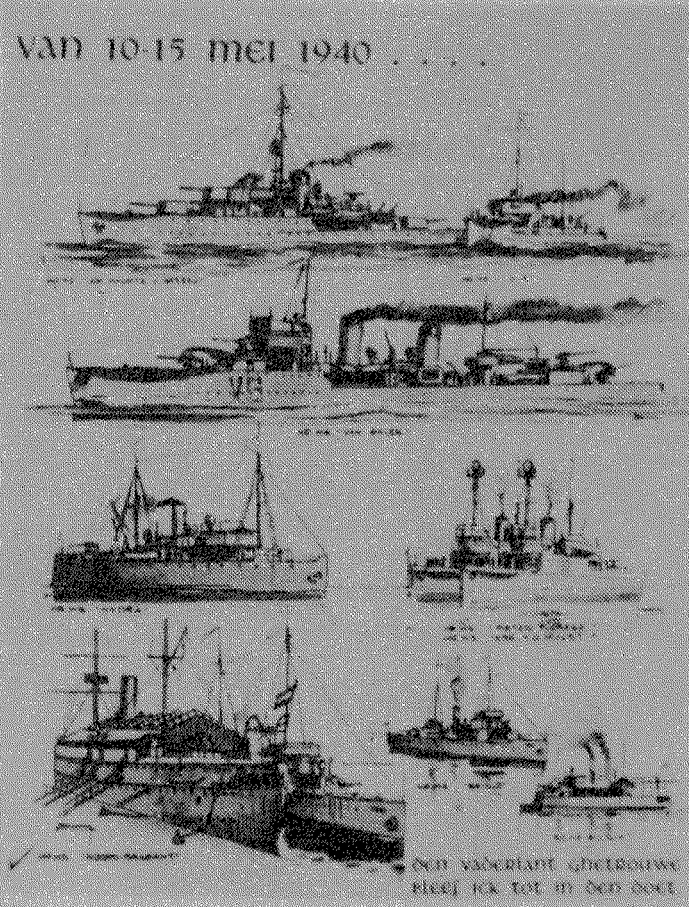

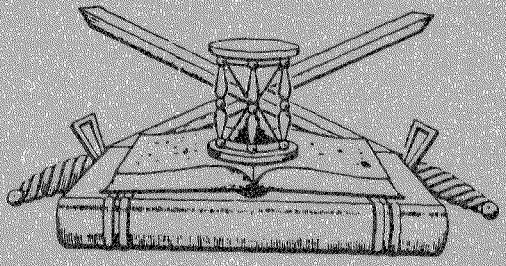

ORGAAN
van de Nederlandse Vereniging ter beoefening van de Militaire Historie. Opgericht 20 augustus 1966. Verschijnt 6 x per jaar.

Beschermheer: Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden.

SAMENSTELLING VAN HET BESTUUR:
Voorzitter: C.A. Heshusius, **Vice-Voorzitter:** H. Muller, **1e Secretaris:** M.H.G. Coolen, **Penningmeester:** drs. J.A. Bom, **2e Secretaris:** E.W. van Popta, **Leden:** jhr. D.J.H.N. den Beer Poortugael, J. van den Berg, B.C. Cats, B.W. Hopperus Buma, F.J. van Lier, C.B. Nicolas, H. Ringoir.
Adviseur: mr. Ch.L.M. Schaepman.
ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR:
Voorzitter: Van Alkemadelaan 350, Flat 316, 2597 AS 's-Gravenhage, tel.: 070-248495. **1e Secretaris:** Fluitekamp 71, 3828 WG Hoogland, 033-804025. **Penningmeester:** Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar, tel.: 01751-18624. De contributie bedraagt per jaar min. *f* **35,00**, te storten op rek. no. 65.82.12.125 van de Nederlandsche Middenstandsbank Wassenaar, t.n.v. de Nederlandse Vereniging van Militaire Historie of op giro 29 40 790 van de N.V.M.H. te Wassenaar.
SAMENSTELLING REDAKTIE-WERKCOMMISSIE: J. van den Berg, E.W. van Popta.
Redaktie-adres: Mgr. Bekkerslaan 151, 2286 CE Rijswijk (Z.H.), tel.: 070-937425.

AFDELINGSCORRESPONDENTEN:

(1) 'KRIJGSGESCHIEDENIS, KORPSGESCHIEDENIS, KL' olv H. Ringoir, Poolshof 6, 2241 BA Wassenaar 01751-16421.
(2) 'TRADITIES EN CEREMONIEEL olv P. van der Burg, Hoofdstraat 94, 3972 LC Driebergen 03438-17588.
(3) 'UNIFORMKUNDE' olv F.A.Th. Smits jr, Mgr. van Steelaan 232, 2273 EW Voorburg 070-865372.
(4) 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN' olv H.G. Meyer, Vollenbergstraat 6, 5801 RP Venray 04780-82992, B.W. Wagenaar, Handelstraat 18, 1901 VA Castricum 02518-53084.
(5) 'MILITAIRE EMBLEMEN' olv B.C. Cats, Claudiagaarde 72, 1403 JR Bussum 02159-13563, C. van Ekeris, Anslostraat 183, 2533 KD 's-Gravenhage 070-886566.
(6) 'WAPENS EN MUNITIE' olv J. Lenselink, Oxfordlaan 49, 2314 EB Leiden 071-894012.
(7) 'MILITAIRE MUZIEK' olv mr. R.A. Schimmel, de Mildestraat 57, 2596 SW 's-Gravenhage 070-246568.
(8) 'HISTORISCHE NEDERLANDSE VERSTERKINGEN' (Overzee) olv A.F. Lancker, Secanets 39, Setla Correos Vergel (Alicante) Spanje
(9) 'MARITIEME GESCHIEDENIS' olv M.K. Zaagman. Ds. van den Boschlaan 225, 2286 PH Rijswijk (ZH) 070-946539.
(10) 'NAPOLEONTICA' olv prof. dr. H.P.L. Harms Vogts, Denenburg 145, 2591 AC 's-Gravenhage
(11) 'TWEEDE WERELDOORLOG' olv J.H. Berlemon, Porceleinvlinder 5, 2317 JZ Leiden 071-220545.
(12) 'MILITAIRE EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN' olv C. Frazer, H. Cleyndertweg 461, 1025 DT Amsterdam 020-368331.
(13) 'VAANDELS EN STANDAARDEN' olv Kl. Sierksma, 'Huize Midgaard', Aan de Brink 36, 1399 GX Muiderberg 02942-1470.
(15) 'KONINKLIJKE MARINE' olv L.L. von Münching, Middelweg 85, 2241 AP Wassenaar 01751-10045.
(16) 'MILITAIRE GENEALOGIE' olv H. Ringoir, zie (1)
(17) 'MILITAIRE FOLKLORE' olv F.W. van Steen, Lion Cachetstraat 2, 3851 ZE Ermelo 03417-51983.
(18) 'MILITAIRE VOERTUIGEN EN TANKS' olv M.C. van der Hoog, Surinamestraat 40, 2585 GK 's-Gravenhage 070-634391. J. Bloemendaal, Scheldelaan 10, 2105 XG Heemstede 023-291324, W. den Dunnen, Hendrik Hamelstraat 58, 2595 VM 's-Gravenhage 070-834659.
(19) 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT' olv J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda 01820-34283, P.C. Boer, Waterklaver 2, 2804 PN Gouda 01820-35332.
(20) 'KNIL' olv W.R. van der Weide, Groningensingel 531, 6835 EV Arnhem 085-217555.
(21) 'MILITAIRE BIBLIOGRAFIE TIJDSCHRIFTEN' olv J.A.C. Bartels, Santhorstlaan 50, 2242 BH Wassenaar 01751-12222.
(22) 'MILITAIRE GEDENKTEKENS EN MONUMENTEN' olv J. Albarda, Lindenheuvel 12A, 1217 JX Hilversum 035-46815, drs. J.A. Bom, Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar 01751-18624.
(23) 'KORPS MARINIERS' olv drs. J. Nuis, Graaf Willem de Oudelaan 187, 1412 AS Naarden 02159-46037.

Studieafdelingen waarvoor het correspondentschap (nog) vacant is:

(14) 'EERSTE WERELDOORLOG'

Reeds verschenen nummers kunt U, zolang de voorraad strekt, aanvragen bij de heer J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda. Losse nummers, inclusief portokosten *f* 5,-, over te maken aan de penningmeester.

MARS *et* HISTORIA

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremoniëel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire en semi-militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

INHOUD

F.J. van Lier: Militariade.
H. Ringoir: De legendarische 6 veld (1894-1940).
Het Museum van het Regiment van Heutsz.
F.W. van Steen: De Stier van de Bravocompagnie 11 Pantserinfanteriebataljon Garde Grenadiers.
B.C. Cats: Bezoek aan Indonesië en het Museum van de Siliwangi-Divisie.
Ingekomen berichten: Een drievoudig lustrum voor de collectie Militaire Traditie te Driebergen.
Boekbepreking: De helden van de Willemsbrug, Rotterdam mei 1940, Wim Hornman.
De Koninklijke Marine in de Tweede Wereldoorlog, Dr. Ph.M. Bosscher.
De Geschiedenis van het Garde Regiment Grenadiers, H.F. Fabri.
Bestuursmededeling:
Vooraankondiging Algemene Ledenvergadering.
11e Opgave van wijzigingen op de ledenlijst van 1981.

VAN DE REDAKTIE:

Naast de vaste rubriek Militariade heeft de redaktie o.a. nog in portefeuille:
Militaire Folklore, door F.W. van Steen.
Museum Verbindingsdienst, door W. Jung.
Militaire Gedenktekens, door J. Albarda.
De historische Verzameling Intendance, door B.C. Cats.

★

Bij de voorplaat: Deze afbeelding heeft betrekking op de schepen van de Koninklijke Marine, die hun aandeel hebben geleverd bij de verdediging van ons land tijdens de Duitse inval op 10 mei 1940. Deze foto is opgenomen in het kort geleden verschenen boek: De Koninklijke Marine in de Tweede Wereldoorlog van Dr. Ph.M. Bosscher, waarover U elders in dit nummer kunt lezen.

MILITARIADE

Een tweemaandelijkse rubriek vol wetenswaardigheden, met U en voor U verzameld door F.J. van Lier, Kromwater 56, 2715 AL Zoetermeer.

1. Kennelijk zijn de afgelopen maanden niet de meest aangewezen maanden voor correspondentie geweest, want er zijn deze keer weinig tips van de leden binnengekomen. Toch geen last van voorjaarsmoeheid, beste leden?
   Desalnietemin een aantal gegevens, geput uit het rijke arsenaal van vaktijdschriften, boeken, catalogi etc., aangevuld met de bovengenoemde leden-tips.

2. Een poosje terug maakte ik U attent op de maandelijkse catalogus van *'Das preiswerte Buch'* van de firma Franz A. Taubert (Postfach 128, 3388 Bad Harzburg 1, BRD). Zelf kocht ik er enige boeken en ik kan U aanbevelen in ieder geval de catalogi te bestellen, want de aangeboden boeken zijn van uitstekende kwaliteit en werkelijk laag geprijsd.
   Wilt U nog enige voorbeelden:
   - Volker Smidtchen: *'Bombarden, Befestigungen, Büchsenmeister'*, 214 blzn, 257 afbeeldingen, gebonden. In plaats van DM 98,- nu DM 39,80.
     Het boek behandelt de ontwikkeling vanaf de eerste bestormingswerktuigen tot en met de belegerings-artillerie van de renaissanse.
   - Karl-Gustav Studenitz: *'Vom Zauber alter Orden und Ehrenzeichen'*, 80 blzn, 100 afbeeldingen, voor een groot deel in kleuren, gebonden. In plaats van DM 19,80 nu DM 12,80.

3. Heeft u de nieuwste catalogus *'Militaria en Politiek'* van boekhandel A. Houtschild reeds ontvangen? Het is weer een bron om Uw documentatie met moderne uitgaven aan te vullen. U kunt hem à *f* 2,50 ophalen in de Papestraat 13, Den Haag. Bestellen kan ook telefonisch: 070-467949. U zult er ontelbare boeken in vinden over krijgsgeschiedenis, wapens, uitrusting, uniformen, tweede wereldoorlog, marine, militaire luchtvaart, politie etc.

4. Bij het Wapen der Artillerie verschijnt onregelmatig het periodiek *'Arti Varia'*, waarin gebeurtenissen bij de Artillerie worden verslagen. Nu is daarnaast een informatiebulletin verschenen onder de naam *'Het Spinneweb'*, dat zich meer aan tactiek en techniek bij het wapen zal gaan wijden. Het wordt geredigeerd door de sectie Plannen van het Artillerie Opleidingscentrum. Het bulletin zal enige malen per jaar verschijnen.

5. Gelukkig zijn de contacten met de *'Military Historical Society'*, die sinds enige tijd waren verbroken, weer hersteld. Op basis van uitwisseling met ons verenigingsorgaan ontving ik nu weer *'The Bulletin'*, dank zij ook de bemiddeling van mr Philip Buss, ons medelid sinds vele jaren.
   Uit de stapel achterstallige nummers haalde ik voor U de volgende wellicht nuttige gegevens. Om te beginnen voor de liefhebbers van militaire muziek en badges de artikelen:
   - *'Irish Pipes, a few historical notes'* door Col. D.F. Spankie, OBE, ED; in febr. 1984, 4 blzn, 1 afb.
   - *'Drum-Major's Belts, 94th Regiment 1823-1854'* door John Gilinsky; in nov. 1982, 3 blzn.
   - *'The treasury beats the big drum'* door Lt. Col. Ivor G. Thomas; in mei 1982, 1 blz. Gaat over de inkrimping wegens bezuiniging van de Britse militaire muziek.
   - *'A New Zealand pipes and drum band'* door C. Lord; in mei 1982, 1½ blz., 2 foto's.

   In een volgend nummer hoop ik U attent te mogen maken op andere interessante artikelen in *'The Bulletin'*.

6. Major A.F. Flatow, TD zond mij - mede naar aanleiding van eerdere aankondiging in ons lijfblad - een boekje uit de serie *'Uniforms of the British Yeomanry Force'*. Per jaar worden twee van deze prachtig verzorgde boekjes uitgegeven, zodat op de duur de hele Britse Yeomanry van 1794 tot 1914 uniformkundig zal zijn vastgelegd.
Het voorliggende boekje is deel 6 en behandelt *'The Duke of Lancaster's Own Yeomanry'*. Het is geschreven door L. Barlow en R.J. Smith en van illustraties voorzien door R.J. Marrion. De omslag van ieder deel bevat een aantal (hier 8) uniformafbeeldingen in kleuren. Verder is het boekje vol zeer goede getekende afbeeldingen van uniformdetails en talrijke foto's onder andere van badges en knopen. Werkelijk documentatie van grote klasse!
De serie boekjes wordt uitgegeven door de *'Robert Ogilby Trust'*, het *'publiciteitszusje'* van de *'Army Museums Ogilby Trust'*, 'n fonds dat met alle mogelijke middelen de Britse militaire musea steunt (o.a. bij aankopen van zeldzame stukken).
Ieder boekje kost ± £ 3,00. Het ISBN-nummer is 0 85936 287 6.
Distributie via Midas Books, 12 Dene Way, Speldhurst, Turnbridge Wells, Kent TN3 ONX, England.

7. Het schrijven van deze rubriek gaat in etappes. En zo tussendoor zijn dan toch nog enige zaken door onze leden en andere belangstellenden ingezonden.
Eén daarvan was afkomstig van de heer ir F.W. Rappard, die een overdruk van de studie van zijn zoon (drs W.F. Rappard) uit het jaarboek van de vereniging *'Oranje-Nassau Museum'* 1983 over *'Het Historieschilderij De slag bij Quatre-Bras van Jan Willem Pieneman'* zond. Deze studie ligt op het raakvlak tussen kunst- en krijgsgeschiedenis en bevat zoveel interessante gegevens over zowel de slag zelve als over de maker van het schilderij, dat het zeer de moeite waard is er kennis van te nemen. Ik heb de studie bij onze bibliothecaris/archivaris gedeponeerd, opdat de leden het op kunnen vragen.

8. Ons medelid, de heer W.H. Lutgert (Medemblikstraat 202, 2547 HC Den Haag) schreef mij, dat hij met het probleem zit, hoe gouden en zilveren fouragères, vangsnoeren en nestels, die sterk vervuild zijn, schoon te maken. Uit ervaring weet ik dat meerdere leden-verzamelaars met dat probleem worstelen. De vraag is nu of er onder onze leden niet iemand is, die hier uitkomst kan bieden. Het aardigst zou dat kunnen in de vorm van een artikeltje in dit blad. Dan hebben alle leden er wat aan! Wie gaat dit eens doen? Stelt Uw kunde eens in dienst van Uw mede-leden.

9. Van ons nog altijd zo actieve oud-bestuurslid, de heer J. Albarda, ontving ik twee tips.
Wist U, dat de oude schoolplaten van J.H. Isings, met afbeeldingen uit onze (militaire) geschiedenis, nog steeds te koop zijn? Ze zijn verkrijgbaar als schoolkaart, als poster, op groot formaat in vijf boeken en op prentbriefkaart. De prentbriefkaarten omvatten 5 series van ieder 8 kaarten. Een serie kost *f* 2,50. Verkrijgbaar bij de uitgeverij *'De Vuurbaak'*, postbus 189, 9700 AD Groningen.
Het tweede bericht is ontleend aan het Utrechts Nieuwsblad van 3 april 1984. Daar wordt in een artikel onder de titel *'Stichting springt bij in redding Artilleriestallen'* kond gedaan van het feit dat de K.F. Heinstichting middels een renteloos voorschot aan de gemeente Utrecht de voormalige artilleriestallen in de tuin van het Centraal Museum aan de Agnietenstraat in Utrecht, die nu in zeer slechte staat verkeren, van de ondergang gaat redden. De stallen zullen met het geld van de stichting worden opgeknapt en ten dele in gebruik worden genomen als museumruimte.

10. Mag ik U tenslotte nog wijzen op de open dagen bij Koninklijke Marine en Koninklijke Luchtmacht. Op 6, 7 en 8 juli 1984 bent U welkom in Den Helder

tijdens de vlootdagen en op 1 september 1984 zet de vliegbasis Soesterberg de poorten voor U open. Op 31 augustus zal die vliegbasis toegankelijk zijn voor uitgenodigde clubs en scholen!

H. RINGOIR

DE LEGENDARISCHE 6 VELD 1894-1940

In de jaren 1873 en 1874 werden bij de Nederlandse artillerie de voorladers vervangen door achterladers. Bij de 41 compagnieën vestingartillerie kwamen toen bronzen kanonnen met getrokken loop (voorladers hadden altijd een gladde loop) met kalibers van 10 en 12 centimeter. Ze konden geplaatst worden op belegeringsaffuiten en affuiten voor minimaal schietgat. De laatstgenoemde variant was iets heel bijzonders.

Hierbij stond het stuk namelijk geheel binnen de kazemat, zodat alleen de monding in het schietgat rustte. Vlak onder het schietgat was een tap aangebracht, waarop de voorzijde van de driehoekige affuit draaiend was bevestigd. Op genoemde driehoek bevond zich een stellage waarop de schietbuis vast bevestigd was en die door een hoogtewiel geëleveerd kon worden. Doordat ook de affuit door een beugel en wormwiel bewogen kon worden, bewoog bij het richten het gehele stuk (affuit en schietbuis) en bleef alleen de monding op zijn plaats (namelijk in het schietgat). Vóór de uitvinding van de draaibare pantserkoepel was deze constructie van belang voor de nabijverdediging van vestingen.

De vier batterijen rijdende artillerie en de veertien batterijen veldartillerie kregen toen het kanon dat de 8 centimenter brons werd genoemd (hoewel kanon steeds onzijdig is geweest). Bij de veldartillerie waren niet alleen op de voorwagens, maar ook op de stukken twee bankjes aangebracht (net boven de uiteraard ongeveerde assen). In het voorschrift heette zo'n bankje de aszitplaats met leuning, trede (voor de voeten) en scepter (om je vast te houden). Zoals alle toen ingevoerde affuiten, was ook de veldaffuit van ijzer. En hiermede was de bewapening der Nederlandse artillerie in vergelijking met het buitenland weer op peil gekomen. Vrij laat overigens, want in de Amerikaanse Burgeroorlog (1861-1866) waren al snelvurende bronzen achterlaad kanonnen gebruikt.

Maar de bereikte pariteit duurde niet lang, want in Amerika, Engeland, Frankrijk, Duitsland en Zweden werden stalen kanonnen gegoten, die een veel grotere dracht hadden. En zo waren in een paar jaar onze aankopen van 1873 alweer hopeloos verouderd, zodat tussen 1878 en 1880 alle bronzen kanonnen vervangen werden door stalen.

Bij de vestingartillerie ging dit gepaard met een vergroting van de kalibers. In plaats van de 10 centimeter brons kwam de 12 centimeter lang staal, terwijl voor de 12 centimeter brons de 15 centimeter kort staal en de 15 centimeter lang staal werden ingevoerd. Bij de rijdende en veldartillerie werd de 8 brons vervangen door de 8 staal. De stalen kanonnen waren zonder uitzondering gefabriceerd door Krupp te Essen.

Wat met de ongeveer tweehonderd bronzen kanonnen gebeurd is, blijft een raadsel. De affuiten zijn grotendeels gebruikt voor de stalen kanonnen. Dat de bronzen kanonnen zijn omgesmolten tot bronzen pasmunt, is een door niets bevestigde legende.

Want tussen 1877, toen de bronzen munten werden ingevoerd, tot 1880 toen de bronzen kanonnen uit de bewapening werden genomen, waren er al gemunt:

6.100.000 bronzen halve centen
53.900.000 bronzen centen
4.000.000 bronzen twee en een halve

centstukken.
En tussen 1880 en 1883 werden gemunt:
800.000 bronzen halve centen
40.000.000 bronzen centen
4.400.000 bronzen twee en een halve centstukken.

Wat er van de in 1880 ingevoerde stalen kanonnen geworden is, is vrij nauwkeurig bekend. De 15 kort staal is in 1918 uit de bewapening genomen en verschroot.
De 15 lang staal werd na 1918 opgeslagen en onderging enige kleine modificaties. In 1939 kregen de toen gevormde 24e tot 26e Afdeling Artillerie elk twaalf stukken. Het 13e, 14e, 18e en 19e Regiment Artillerie kregen elk zesendertig stukken 12 lang staal.
Op 15 april 1940 werd het 20e Regiment Artillerie gevormd en bewapend met zesendertig stukken 8 staal. De 3e afdeling van dit regiment streed bij Mill, de andere afdelingen in de Peel. Van de 2e afdeling (kapitein D.J. Galle) week een deel van het personeel uit naar Engeland en werd later opgenomen in de batterij artillerie van de Koninklijke Brigade Prinses Irene.
Tegelijk met het 20e Regiment Artillerie werd bij het 17e Regiment Artillerie een 3e afdeling opgericht, die ook bewapend was met twaalf stukken 8 staal.
Al deze stukken werden na de capitulatie in Duitsland verschroot.
De 8 staal was in 1904 vervangen door de 7 Veld, die tot 1940 in de bewapening bleef. Maar met deze vervanging is het wonderlijk gegaan, omdat in 1894 al een stuk werd aangekocht dat als 6 Veld de geschiedenis is ingegaan. Eigenlijk werd toen een hele familie van 6 centimeter kanonnen ingevoerd, namelijk de 6 centimeter kazemat, de 6 centimeter minimaal schietgat en de 6 centimeter veld. Er moeten behoorlijke aantallen van deze stukken bij Krupp en Schneider & Cie zijn aangeschaft, want J. Albarda en F.L. Kroesen - Nederlands Geschut sinds 1677 vermeldt op bladzijden 46 en 47 dat de nummers 273 en 274 (op kazemataffuit) en 275 (op veldaffuit) van afwijkend model waren en geschikt voor het afgeven van saluutschoten. Maar over de indeling van de 6 Veld bij de regimenten is nergens iets te vinden. Pas in 1925 wordt bij het Korps Rijdende Artillerie een gemotoriseerde batterij 6 Veld gevormd.
Mr. W. van den Hoek en J.W. van den Hoek - De Geschiedenis der Rijdende Artillerie citeert op bladzij 156 de in 1900 gevoerde correspondentie over de vervanging van de 8 staal door een modern 7,5 centimeter kanon (in 1904 wordt dit de 7 veld). Maar waar de 6 veld zich van 1894 tot 1904 en van 1914 tot 1922 bevond is en blijft duister.
In 1922 verschijnt bij het Korps Luchtdoelartillerie de 6 tl en dit is de 6 kazemat op een geheel herbouwd affuit dat op een vrachtauto is geschroefd. Van 1939 tot 1940 zijn de 111e en 117e Batterij Luchtdoelartillerie elk bewapend met drie stukken 6 tl, die tot een hoogte van 3000 meter een vliegtuig kunnen raken.
Maar de 6 veld rukt massaal op uit de vergetelheid. Het Korps Rijdende Artillerie, dat al een (5e) gemodificeerde 6 veld heeft, vormt ook nog de 1e en 2e Rijdende Batterij 6 veld, oorspronkelijk bestemd voor de Lichte Brigade, maar op 1 mei 1940 samengevoegd en ingedeeld bij het 5e Regiment Huzaren.
De acht regimenten veldartillerie, die als 1e tot en met 8e Regiment Artillerie zijn ingedeeld bij een divisie, vormen elk zes batterijen 6 veld, die als volgt worden ingedeeld: De eerste drie bij de regimenten infanterie van de divisie waarbij het regiment artillerie is ingedeeld, de laatste drie bij de reserve-regimenten van die regimenten.
De infanterieregimenten hebben namelijk elk een reserve-regiment gevormd, Regiment Grenadiers en Regiment Jagers het 23e en 24e Regiment Infanterie en zo vervolgens 1 tot en met 22e Regiment Infanterie de reserve-onderdelen 25e tot en met 46e Regiment Infanterie.
Elk regiment krijgt een gelijkgenummerde batterij 6 Veld onder bevel, de Regimenten Grenadiers en Jagers echter de 47e en 48e Batterij 6 veld.
De herkomst en indeling van de batterijen is dus als volgt:
Uit 1 RVA (7e Divisie) 7e, 18, 20e, 31e, 42e, 44e Batterij 6 veld.
Uit 2 RVA (1e Divisie) 4e, 23e, 243, 28e, 47e, 48e Batterij 6 veld.
Uit 3 RVA (5e Divisie) 2e, 13e, 17e, 26e, 37e,

41e Batterij 6 veld.
Uit 4 RVA (3e Divisie) 1e, 9e, 12e, 25e, 33e, 36e Batterij 6 veld.
Uit 5 RVA (8e Divisie) 5e, 16e, 21e, 29e, 40e, 45e Batterij 6 veld.
Uit 6 RVA (2e Divisie) 10e, 15e, 22e, 34e, 39e, 46e Batterij 6 veld.
Uit 7 RVA (6e Divisie) 3e, 6e, 14e, 27e, 30e, 38e Batterij 6 veld.
Uit 8 RVA (4e Divisie) 8e, 11e, 19e, 32e, 35e, 43e Batterij 6 veld.

Alle regimenten bestaan bij mobilisatie uit drie bataljons met vier compagnieën, waarvan er drie zijn bewapend met geweren en lichte mitrailleurs en één met karabijnen en zware mitrailleurs. Buiten bataljonsverband heeft het regiment nog een (gelijkgenummerde) mortiercompagnie en de reeds genoemde batterij 6 veld.
Met de batterijen, die bestaan uit twee secties elk met twee stukken, wordt ook nog de pantserbestrijding beoefend, waarvoor de stukken voorzien worden van een penkorrel en keepvizier.
Later wordt deze taak overgenomen door compagnieën pantserafweergeschut, die opgeleid worden bij en blijven behoren tot de infanterie.
Tot de meidagen van 1940 worden de 1e tot en met 22e, 24e, 29e, 44e, 46e tot 48e Compagnie PAG (= pantserafweergeschut) en ingedeeld bij de gelijkgenummerde regimenten, waarbij de 47e en 48e weer bij de Regimenten Grenadiers en Jagers. Daarnaast wordt bij iedere divisie een pantserafweerbataljon gevormd, waarvan in de meidagen de 1e Compagnie van elk van de acht bataljons gereed is.
Er zijn dus 28 regimenten die een mortiercompagnie, een batterij 6 veld en een PAG-compagnie hebben. Achttien regimenten hebben alleen een mortiercompagnie en een batterij 6 veld.
Het onderschrift bij foto 164 op bladzijden 116 en 117 van Dr. C.M. Schulten en F.J.H. Th. Smits - Grenadiers en Jagers in Nederland - 's-Gravenhage 1980: *'In 1940 was de vervanging van de 6 veld door de 4,7 Pag nog niet voltooid en waren tal van eenheden, waaronder de Grenadiers en Jagers nog met het getoonde kanon uitgerust'*, is dus niet juist. In de door de Sectie Krijgsgeschiedenis uitgegeven *'Groene Serie'* worden alle Batterijen 6 veld en Compagnieen Pantserafweergeschut met hun commandanten vermeld.

Zo waren bij het Regiment Grenadiers ingedeeld:
47e Compagnie PAG onder 1e luitenant J.J.C. Baron Taets van Amerongen,
47e Batterij 6 veld onder 1e luitenant S.H. van der Rijn,
Bij het Regiment Jagers:
48e Compagnie PAG onder kapitein A.A. Schwing (gesneuveld)
48e Batterij 6 veld onder 1e luitenant Mr. P.B.M. ten Bosch
Bij het 23e Regiment Infanterie:
23e Batterij 6 veld onder 1e luitenant E.L. Bouvy
Bij het 24e Regiment Infanterie:
24e Compagnie PAG onder kapitein W. van Delden
24e Batterij 6 veld onder 1 luitenant J.A.N. van den Brandhof.
Vooral bij de onderdelen, die niet bij het Veldleger waren ingedeeld, de zogenaamde territoriale verdediging, hebben de Batterijen 6 veld een belangrijke rol gespeeld, doordat ze deelnamen aan alle gevechtsacties van de infanterie.
Bij de Peeldivisie, die maar liefst uit 21 bataljons infanterie bestond, terwijl een legerkorps twee divisies met zes regimenten, samen 18 bataljons omvatte, bestond de artillerie uit het reeds genoemde 20e Regiment Artillerie (9 batterijen met 36 stukken 8 staal) en de 2e, 3e, 6e, 13e, 14e, 17e, 26e, 27e, 29e, 30e, 41e Batterij 6 veld, plus een Peelbatterij 6 veld onder de 1e luitenant M. Waterman.
Door de verspreide opstelling van een groot aantal troepen hebben sommige infanterieregimenten een reeks kleine gevechten gevoerd. En dikwijls hebben juist de batterijen 6 veld hieraan deelgenomen. Het grootste voorbeeld is ongetwijfeld de 28e Batterij 6 veld, die in de morgen van de 10e mei 1940 in stelling kwam nabij de Moerdijkbrug onder bevel van de reserve-eerste luitenant der artillerie Frans Paul de Jager van het 2e Regiment Veldartillerie.

Bij koninklijk besluit van 9 mei 1946 nr. 6 werd hij ingeschreven in het register van Ridders der 4e Klasse der Militaire Willems-Orde wegens: Heeft zich door het bedrijven van bijzonder moedige en beleidvolle daden in den strijd tegenover den vijand onderscheiden, door op 10 Mei 1940 bij het bruggehoofd aan de Zuidzijde van de Moerdijkbrug, met een sectie 6 veld omsingeld zijnde door overmachtige vijandelijke valschermtroepen, zeer beleidvol en met grooten moed het gevecht te leiden, en tot het laatste stand te houden, waarbij hij persoonlijk een zijner stukken bediende. Hij is bij deze actie gesneuveld.

S.H. GRUINTJES

Het Museum van het Regiment Van Heutsz

Bij de oprichting van het regiment, op 1 juli 1950 (KB nr.: 26 en 27) werd bepaald dat *'de traditie van het Koninklijk Nederlands Indisch Leger werd overgenomen en voortgezet door het Regiment van Heutsz.'*
Dit betekent, dat thans een infanterie regiment de tradities voortzet van alle wapens en dienstvakken van het KNIL, te weten cavalerie, artillerie, genie, infanterie, militaire administratie, technische dienst en geneeskundige dienst. De enige uitzonderingen hierop zijn het wapen van de Militaire Luchtvaart en het Korps Speciale Troepen (para-commando's). De tradities van deze eenheden zijn bij latere wijzigingen van de betreffende KB overgegaan naar respectievelijk de Koninklijke Luchtmacht en het Korps Commando Troepen. Het 1e vaandelopschrift luidt dan ook:
'Krijgsverrichtingen Koninklijk Nederlands Indisch Leger 1816-1950.' Kort na de oprichting van het regiment in 1950 werd besloten het toen in oprichting zijnde Nederlands Detachement Verenigde Naties in te delen bij het Regiment van Heutsz.
Het 2e vaandelopschrift luidt dan ook:
'Korea 1950-1954.'
Indien men bedenkt, dat het KNIL, in tegenstelling tot de KL in Nederland, nimmer een lange periode van vrede heeft gekend, maar altijd wel met een aantal eenheden in de reusachtige archipel van wat thans Indonesië heet, in actie was, dan zou zelfs een summiere beschrijving van alle expedities en veldtochten van dit leger enige jaargangen van Mars et Historia kunnen vullen.
Ook het NDVN heeft in Korea niet stilgezeten, gezien de volgende gegevens:

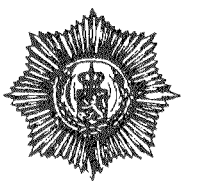

2 x Presidential Unit Citation van Amerika;
1 x Presidential Unit Citation van Korea;
3 x MWO waarvan 2 x posthuum;
118 gesneuvelden;
3 vermisten;
1 overleden in krijgsgevangenschap.
Om aan de opdracht *'het overnemen en voortzetten van de traditie'* van het KNIL te voldoen, is het noodzakelijk dat de jonge militair van nu enige kennis heeft van dit brok militaire geschiedenis. Daarom handhaaft het regiment een aantal ceremoniën en gebruiken en onderhoudt het een museum.

ENKELE TRADITIONELE GEBRUIKEN
De regimentscommandant en de kapitein-adjudant dragen bij ceremoniële gelegenheden *'leren draagriemstel en klewang'*.
De vaandelwacht voert de oude KNIL bewapening karabijn en klewang. De OO van Ciesdienst draagt eveneens een klewang.
Het tamboerkorps heeft een ceremoniëel tenue dat gebaseerd is op het KNIL uniform van ± 1900.
De vlag van het NDVN met daaraan de drie linten van de Unit Citations treedt bij alle ceremoniën in en heeft een vlaggewacht welke amerikaans is bewapend (Garand M-1).

De vlaggewacht draagt het mouwembleem van de 2e US infanteriedivisie (Indian Head). Jaarlijks houden de verenigingen van Oud-Koreastrijders (VOKS) en oud KNIL Artilleristen (Stabelan) hun reünie in de Koning Willem I Kazerne. Hieraan vooraf gaat een dodenherdenking waaraan door het regiment wordt deelgenomen met het tamboerkorps, het vaandel, de koreavlag en een erecompagnie. Op de appelplaats (Koningsplein) staat het Korea monument en het KNIL artillerie monument.

HET MUSEUM

Deze korpsverzameling bevindt zich op de zolderverdieping van het stafgebouw (De Benteng) van de Koning Willem I Kazerne, en heeft als doel de huidige militair een beeld te geven van het KNIL en NDVN.
De verzameling bestaan uit uniformen, wapens, uitrustingsstukken, foto's en afbeeldingen. Opvallende stukken van de KNIL collectie zijn een eresabel (het Spandau), een kast met alle typen geweren die bij het KNIL vanaf 1816 tot 1950 gebruikt zijn en een aantal buitgemaakte japanse vuurwapens.
Bij de NDVN collectie zijn opvallend: een veroverde chinese vlag en buitgemaakte chinees-russische vuurwapens.
Voorts is er een bescheiden bibliotheek en documentatieafdeling. Het museum is te bezichtigen tijdens diensturen na afspraak met de beheerder KplI Verbunt, telefoon: 073-128777 tst. nr. 2352.
De Koning Willem I Kazerne is gelegen aan de Vlijmenseweg en vanaf het station 's-Hertogenbosch met de bus richting Waalwijk of te voet vanaf achterzijde station linksaf spoorbaan volgen (± 10 min.).

F.W. van STEEN

De stier van de Bravocompagnie 11 Pantserinfanteriebataljon Garde Grenadiers

STIERORDER No. 4

'Met grote vreugde geven wij u kennis van de geboorte van onze zoon
BRAVO
Onze roodbonte zoon is geboren op 10 november 1977 om 14.00 uur. Hij woog 21 kilo en 340 gram en loeit van gezondheid. De aangifte in het stamboekregister zal op 16 mei 1978 geschieden door de zorg van de Stiercommissie, bestaand uit de dienstplichtige soldaten Neperus en Hooplot.
Wij zullen onze stier uit de box trekken bij officiële gelegenheden, zoals het intreden van de compagnie in het bataljon, beëdigingen, uittreden van de compagnie uit het bataljon, sportdagen, meerdaagse oefeningen en meer van dergelijke aangelegenheden.

U begrijpt, dat er enige kosten aan zijn opvoeding zijn verbonden en dit zal de Stiercompagnie gezamenlijk moeten opbrengen. De opvoeding zal geschieden door de heer J. Peters uit Gendt, die wij bij voorbaat dank zeggen. De kosten per persoon bedragen *f* 25,-, waarin gelijk berekend zijn de kosten voor: - borrel bij het intreden, Grenadierssjaaltje, eventuele extra onkosten voor 'Bravo' waaronder ziektes, Grenadierskleed met naam en embleem van onze compagnie, een stencilmachine voor het stencillen van Stierorders, verslagen van het compagniesoverlegorgaan, bekendmakingen, werkroosters enzovoort, zodat elke kamer op de hoogte blijft van datgene wat eventueel belangrijk cq onbelangrijk is. Ook de kosten van opneming in het stamboek, de verzekeringskos-

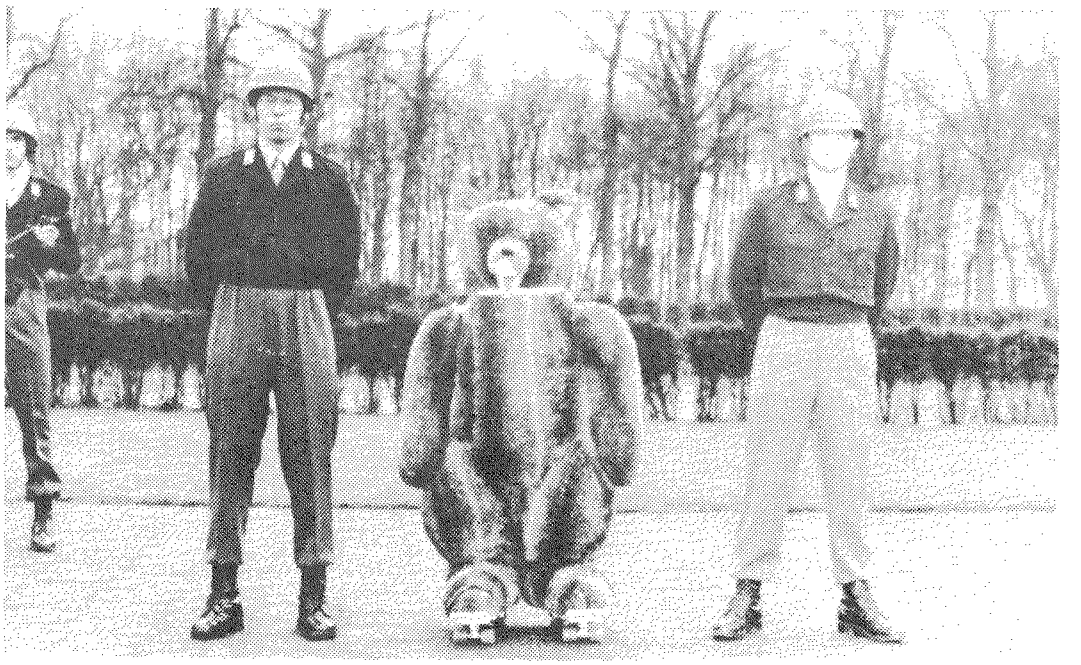

Foto 1: De huidige mascotte van de Ondersteuningscompagnie van 11 Pantserinfanteriebataljon Garde Grenadiers.

ten, kosten van voer en vervoer worden hiervan betaald.
Ook de verkoop van 'Bravo' - ten bate van ons afscheidsfeest - zal door de heer Peters worden verzorgd, alsmede het vervoer naar en van de kazerne, mits zijn werk dit toelaat. De Stiercommissie zal worden geadviseerd en gecontroleerd door de sergeanten Tilleman en Janssen.'

Arnhem, 11 mei 1978.

Aldus werd bepaald bij het besluit van een levende diermascotte te nemen bij de Bravocompagnie van 11 Pantserinfanteriebataljon Garde Grenadiers uit Arnhem. De idee om een mascotte te hebben, was er al veel eerder, want tenslotte: de Alfacompagnie 'had' al wat. Zij was immers de Koningscompagnie en een grote kroon boven de ingang van het legeringsgebouw gaf aan waar deze compagnie zich bevond. De ondersteuningscompagnie had al sinds 1964 een in uniform gestoken pluche beer. De leden van de meeste ondersteuningscompagnies vinden zichzelf *'ost-beren'*, vanwege hun sterkte, nodig voor het sjouwen van de zware ondersteuningswapens (Foto 1). De Charliecompagnie had zijn 200 kilogram zware kei eens 'gevonden' op het Roosendaalse Veld tijdens de velddienst aldaar en in opdracht van de toenmalige compagniescommandant door één groep naar de kazerne getransporteerd. Deze kei van de Steencompagnie werd met parades ook steeds meegevoerd, zij het de wat kleinere 'parade-uitvoering' (Foto 2). Een mooie plaat in een weekblad, enige jaren geleden, ontlokte één der onderofficieren van de Bravocompagnie de uitroep: *'Hé, een stier, wat een mooi dier!!'* En ook de andere leden van de compagnie waren het er mee eens dat dit een dier was om als mascotte te hebben voor de Bravocompagnie, een stier, die zo tevens de stootkracht van de compagnie zou kunnen symboliseren. Zo kreeg de Bravocompagnie aan het einde van de zestiger jaren de naam Stiercompagnie (Foto 3). Maar voorlopig bleef het wel bij een tekening van een stierekop, totdat eindelijk in 1979 de stier, in de ware zin van het woord, bij de horens werd gevat en een echte stier werd ingelijfd onder stamboeknummer 2256559. Van nu af aan was het dier dan ook steeds bij alle evenementen aanwezig en op de ouderdag mocht, net als bij de mannen, Bravo zijn

Foto 2: De kei van de Steen-compagnie.

meisje, een kalf, meebrengen op deze happening. Waar normaliter de officieren van het Garde Grenadiersbataljon in het bezit zijn van een eigen Grenadierscane, draagt de compagniescommandant van de Bravocompagnie natuurlijk een 'stiercane' De compagnie heeft uiteraard ook een eigen compagnies-tegel waarop de stierekop onmiskenbaar terug te vinden is.

Stier 'Bravo' heeft ook eens een mondelinge berisping gehad op het appèl: *'Tijdens de ceremoniële overdracht van het commando over het GardeRegiment Grenadiers, over het 11 Pantserinfanteriebataljon Garde Grenadiers en over de Saksen Weimarkazerne door de luitenant-kolonel Waanders aan luitenant-kolonel Steenaert, in het gelid staande een te vergaande vorm van eigen initiatief toegepast door languit op de grond te gaan liggen. Door dit gedrag het aanzien van met name de Bravo-Stier-Compagnie geschaad. 10/10/'78.'*

In april 1979 werd 'Bravo' met winst verkocht en kon van dit geld en dat uit de spaarpot een stevig afzwaaifuifje worden gebouwd door de lichtingsploeg 78-3.

Bij de opkomst van lichtingsploeg 79-5 werd onmiddellijk, nu onder enthousiaste leiding van de kapitein der grenadiers Ch.J. Kool, een nieuwe stier gekocht. Hij had daartoe de eerste-luitenant der Grenadiers Struyk naar de veemarkt te 's-Hertogenbosch gezonden, alwaar deze formeel de gehele transactie tot stand bracht, echter de dienstplichtig grenadiers De Jong en Roseboom het echte 'koopwerk' liet uitvoeren. De heer Verkleij uit Reeuwijk verkocht hen een mooi stiertje, ongeveer twee en een halve maand oud, voor *f* 840,-. Per aanhangwagen achter een drietonner werd de stier naar de Saksen Weimarkazerne vervoerd en op het middagappèl aan de compagnie voorgesteld. Hierbij werd door de compagniescommandant het verleden van de vorige stier aangehaald, waarmede tevens werd aangegeven niet in diens voetsporen te treden. Ook werd de naamgeving nu een feit: Bacchus zou voortaan zijn naam zijn. Hierna kon de stier op stal worden gezet bij zijn verzorger thuis, namelijk bij de ouders van dienstplichtig grenadier Arend Roseboom (Foto 4).

Bij het intreden van de compagnie in het Pantserinfanteriebataljon Garde Grenadiers maakte Bacchus een voortreffelijk debuut door met Grenadierssjaal om keurig achter de compagnie mee te marcheren. Na zijn in-

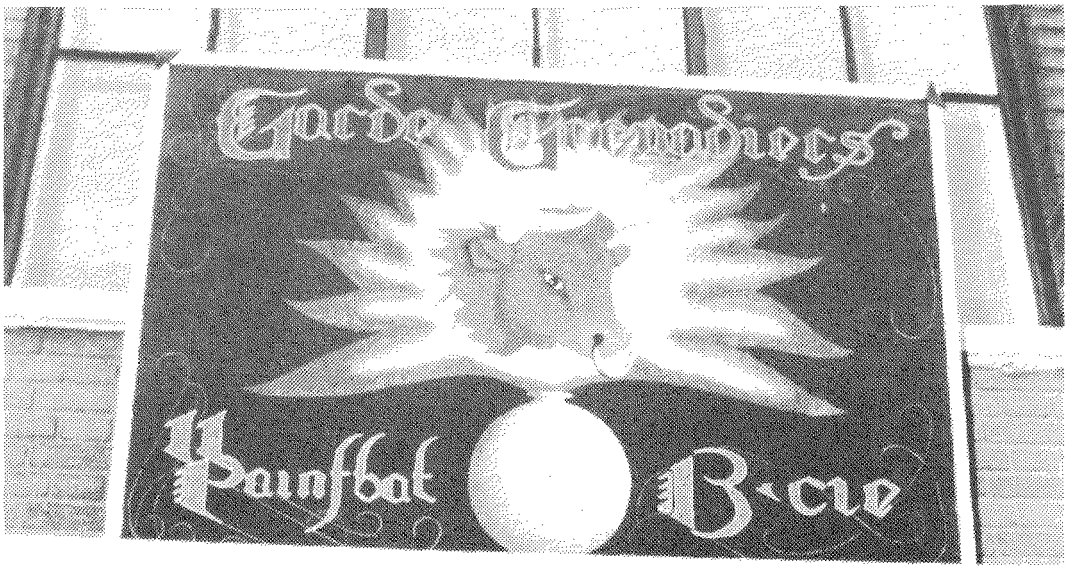

Foto 3: Aanvankelijk moest men het doen met een bord met een stierekop erop.

treding maakte Bacchus zijn opwachting in de officiersmess, tot grote hilariteit van alle aanwezigen, die allen even tevoren een glaasje stierebloed hadden aangeboden gekregen door de compagniescommandant van de Stiercompagnie. Voor Bacchus bleek dit toch wel wat al te veel en van de zenuwen liet hij al zijn stierewater lopen.

Tijdens het uittreden van de Charliecompagnie op 22 februari 1980 werd Bacchus vastgebonden aan een boom nabij de Bravocompagnie, vanwaar hij op een onbewaakt moment door lieden van de Stafstaf- en verzorgingscompagnie werd gekidnapt. Helaas werd hij pas vrijgelaten nadat de plechtigheid was afgelopen en zo was er voor hem die dag geen verdere rol weggelegd. Of deze ontvoering hem in het verkeerde stierekeelgat is geschoten zal wel nimmer meer te achterhalen zijn, maar vanaf dat moment ging het bergafwaarts met Bacchus.

Op 11 maart trof Arend Rosenboom hem met gespreide poten ter aarde liggend aan. Een toegesnelde dierenarts wist Bacchus met een forse injectie in de billestreek weer overeind te krijgen en alles leek weer in orde, totdat plotseling het bericht kwam dat hij geopereerd moest worden vanwege nierstenen in de galblaas. Dierenarts Kok ging tot opereren over, doch hoe hij ook zijn best deed, de operatie wilde niet lukken: de stenen zaten te diep en na telefonisch contact met de eerste luitenant Struyk werd besloten om Bacchus uit zijn lijden te helpen en men bracht het dier daartoe naar het noodslachthuis te Ede. Daar overleed Bacchus in de loop van de middag van de dertiende maart 1980. De compagnie, die op dat moment aan het schieten was in het Infanterie Schietkamp te Harskamp, was met stomheid geslagen na het onheilsbericht. Tijdens een buitengewoon compagniesappèl liet een ontroerde luitenant Van Dorp de compagnie de houding aannemen en de compagniesvlag, de stiervlag, halfstok hijsen. De commandant stiercompagnie liet onmiddellijk een rouwaankondiging namens de officieren, onderofficieren, korporaals en grenadiers van de compagnie verspreiden zodat het gehele bataljon in de droevige stemming van de compagnie kon delen.

Met een bataljonscommando-overdracht kort daarop in het verschiet, moest nu snel naar een andere stier worden uitgekeken en

Foto 4: BACCHUS, de stier-mascotte van de Bravocompagnie van 11 Painfbat GG.

op 26 maart kon, nu voor een bedrag van *f* 860,- op dezelfde wijze als bij de vorige stier Bacchus de tweede worden aangeschaft. En op 27 maart, na eerst onder de krijgstucht te zijn gesteld, kon Bacchus II meteen op de mat. Wat onwennig nog, maar bijgestaan en 'bijgestuurd' door twee potige grenadiers, nam hij zijn plaats naast de compagnie in om zo de commando-overdracht mede cachet te geven. Omdat hij het wat lang vond duren ging hij er dan ook maar bij liggen, een handeling waarvoor zijn voorganger 'Bravo' ooit eens een berisping kreeg. Omdat echter de gewenningstijd nog maar zo kort was geweest, werd niet tot een disciplinaire straf overgegaan.

De compagnie bezit thans dus ook een eigen stiervlag, ontworpen door de eerste-luitenant Struyk en gemaakt door diens echtgenote, die direct herkenbaar is door de regimentskleuren rood en blauw met daarop in het midden de gele stier. Daar waar de compagnie verblijft, wappert trots de stiervlag aan de compagniesvlaggestok. Voor de compagniescommandant is er tevens een kleine standaard van dezelfde uitvoering, bedoeld om gevoerd te worden op dat voertuig waarin de commandant zich op dat moment bevindt.

B.C. CATS

Bezoek aan Indonesië en het museum van de Siliwangi-Divisie

In de maand maart 1984 brachten wij, uw scribent en twee van zijn oude dienstkameraden, een bezoek aan Indonesië. Een tweede bezoek na 35 jaar, omdat wij indertijd het voorrecht hadden van 1946 tot 1950 als oorlogsvrijwilligers in het toenmalige Nederlands-Indië te mogen dienen. Daar het een *'sentimental journey'* zou worden en wij dus niet voor een zgn. verzorgde reis kozen, besloten de respectievelijke echtgenotes ons niet te vergezellen. Zelf nooit in de tropen geweest zijnde trok hun het vooruitzicht om ruim vier weken langs Java's warme en stoffige wegen te trekken teneinde het dicht bij de bevolking opnieuw te beleven niet erg aan. Ons des te meer!

Uitgezonden met 3-3 R.I. welk bataljon na aankomst werd ontbonden en over de oudere OVW-bataljons verdeeld, kwamen we op midden-Java terecht. Toen deze bataljons in 1948 naar Nederland terugkeerden gold dit niet voor de aanvullers. Na een kaderopleiding te Bandung kwam ik daarna bij de Leger Materieeldienst op west-Java, mijn reisgenoten bij het laatste OVW-bataljon 1-15 R.I. dat met de tweede actie december 1948 Yogyakarta vanuit de lucht nam onder het motto: *'OVW wegens enorm succes geprolongeerd!'* Tijdens de eerste politionele actie hadden wij bij een kazerne van de TNI een Indonesische vlag buitgemaakt alsmede enige TNI-insignes. Teneinde nu onze reis ook een bepaald doel te geven besloten we de vlag met insignes aan de Tentara National Indonesia te retourneren. Na overleg met de voorzitter van onze vereniging, een Indonesie-kenner bij uitstek en de militair attaché te Jakarta, brigade-generaal Linzel bleek het idee in goede aarde te vallen en werd als begunstigde het museum van de Siliwangi-divisie te Bandung gekozen. Van alle Indonesische strijdgroepen sprak de Siliwangidivisie ons het meest aan. Tijdens de zgn. pocket-ontruimingen van de TNI in voorjaar 1948 (hetgeen de Indonesiërs de *'hidjrah'* noemen) evacueerde de TNI-overste Kawilarang met de restanten van zijn Siliwangi-eenheid uit ons gebied en wij hadden toen een goed contact met deze op de KMA-Bandung opgeleide ex-KNIL officier.

Maandag 8 maart was als dag van handeling gekozen, een historische dag die helemaal in onze sentimental journey paste, daar op die datum in 1942 het Java-leger voor de Japanse aanvallers capituleerde.

Door goede voorbereiding van onze militair attaché te Jakarta was men op de hoogte van onze komst en toen wij ons om tien uur bij het museum aan de Jalan Lembong vervoegden, werden wij bij de ingang door een parmantige MPer opgewacht. Het museum zetelt in een gebouw waarin na de souvereiniteitsoverdracht het hoofdkwartier van de IV Divisie-Siliwangi was gevestigd. Bij de APRA-actie van voormalig KNIL-kapitein Westerling op 23 januari 1950 sneuvelde hier de luitenant-kolonel van de TNI Lembong, reden waarom deze straat thans Jalan Lembong heet. Wij werden naar de commandant van het museum geleid, de luitenant-kolonel TNI Sudjana. Hij ontving ons hartelijk met koffie en allerhande Indonesische snoeperijen. Na korte tijd arriveerde de kolonel bd Lukman Madewa, tot voor kort commandant van het museum. Deze gepensioneerde TNI-officier diende reeds in de Siliwangi-divisie ten tijde van de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd en spreekt graag Nederlands. Goedlachs en sans rancune onderhield hij zich met ons. Het viel ons trouwens op hoe nergens, noch bij de militairen, noch bij de bevolking hard feelings zijn ten opzichte van vroeger en integendeel de Nederlanders onder de toeristen een

streepje voor hebben, hetgeen al begon bij de aankomst op het vliegveld Halim bij Jakarta. Terug naar de kamer van overste Sudjana waar nog meer belangstellenden arriveerden waaronder een fotograaf en waar nu de overdracht van de indertijd buitgemaakte regalia plaats vond. Ze werden met dank aanvaard en de verzekering werd gegeven dat het een goede plaats in het museum zou krijgen. Als bewijs van overdracht ontvingen wij het hierbij afgebeelde ontvangstbewijs, de zaak werd zorgvuldig afgewerkt. Na het uitwisselen van persoonlijke geschenken - een goed Indisch ritueel en boekhandel De Slegte geeft daar alle gelegenheid toe - werden we door de kolonel Lukman Madewa rondgeleid door het museum. Hoewel een bezoek aan het Siliwangi-museum de moeite waard is, is het niet vergelijkbaar met ons Legermuseum. Van de onafhankelijkheidsstrijd zijn weinig herinneringen aanwezig. Deze periode wordt voornamelijk uitgebeeld door een aantal maquettes alsmede door grote knap geschilderde olieverfschilderijen die de Indonesische guerilla-strijdwijze tonen. Verder enkele wapens zoals de te Yogyakarta vervaardigde stens en pistolen, doch weinig kleding, uitrusting en emblemen uit die tijd omdat dit ook toen slechts in geringe mate bij hun strijdgroepen aanwezig was. Wij begrepen dus al spoedig waarom de Indonesiërs zo enthousiast over onze schenking waren. Ook de APRA-actie van Westerling wordt uitgebeeld en de strijd van de TNI tegen de Hizbullah's van de Darul Islam die tot 1962 heeft geduurd en nog veel slachtoffers heeft geëist. Alsmede de strijd op Nieuw-Guinea en Oost-Timor dat nu Timur-Timur heet en Tim-Tim wordt genoemd.

Al met al was het de moeite waard, zeker door het hartelijke en persoonlijke contact. Het museum wordt frequent bezocht door groepen Indonesische militairen in opleiding die met niet aflatende ijver *'onderwezen worden'* over het aandeel van de TNI in de onafhankelijkheid van Indonesië, welk aandeel volgens ons wel eens wat wordt overtrokken. We besloten de goedbestede ochtend met een rijsttafel-lunch in restaurant *'President'* op de Bragaweg en werden vervolgens uitgenodigd voor een tegenbezoek 's avonds ten huize van kolonel Lukman Madewa. Tussen het nuttigen van Indische snoeperij en vruchten door zagen we die avond ook nog een door hem vervaardigde video-film over de Siliwangi-divisie en vonden wederom dat het

T A N D A - T E R I M A

1. Yang bertanda tangan dibawah ini :

   N a m a : B.C. Cats

   Jabatan : Pensiunan Captain

   selanjutnya disebut pihak ke satu.

2. N a m a : Sudjana

   Pangkat : Letkol Inf Nrp-20379

   Jabatan : Ka Jarahdam VI/ Siliwangi

   selanjutnya disebut pihak ke dua.

3. Pihak ke satu menyerahkan benda-benda bersejarah kepada pihak ke dua berupa :

   a. Bendera

   b. Lencana sebanyak 20 buah.

4. Selanjutnya barang tersebut menjadi milik Jarahdam VI/ Siliwangi sebagai benda Museum.

Bandung, 8 Maret 1984

Yang menerima

KEPALA DINAS SEJARAH MILITER KODAM VI SILIWANGI

KEPALA

S U D J A N A

LETNAN KOLONEL INF NRP-20379

Yang menyerahkan,

B. C. CATS

PENSIUNAN CAPTAIN

aandeel van de TNI in de strijd iets werd overtrokken. De vele grote flessen koud bier tjap Bintang vergoedden echter veel. Ons bezoek aan het museum van de Siliwangi-divisie had nog een staartje toen we een paar dagen later in het schilderachtige Pangandaran aan de zuidkust aan een overvloedige rijsttafel zaten. Daar toonde de eigenaar van het restaurant ons enthousiast een krant genaamd *'Pikiran Rakyat'* (dari Rakyat-oleh Rakyat-untuk Rakyat) waarin met foto en tekst van onze schenking verslag werd gedaan.

Om kort te zijn: de Indonesische chauffeur

Pikiran Rakyat

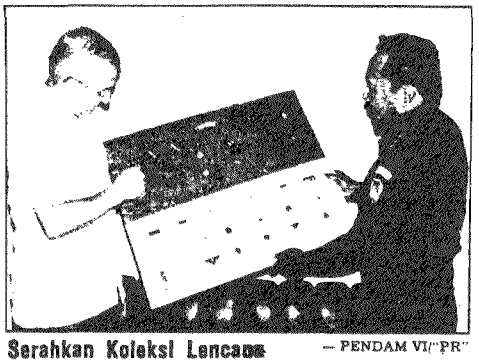

Serahkan Koleksi Lencana — PENDAM VI/"PR"

TIGA Warganegara Belanda yang pernah bertugas dalam tahun 1946 sebagai tentara Belanda di daerah Jawa Barat Rabu kemarin berkunjung ke Jarahdam VI Siliwangi. Dalam kesempatan itu Captain B. Cats (kiri) menyerahkan koleksi lencana yang pernah dikumpulkannya dulu kepada Kepala Jarahdam VI Siliwangi Letkol. Inf. Sudjana seperti tampak dalam gambar."

heeft ons uiteindelijk 2800 kilometer over het wonderschone Java gereden en leverde ons na vier weken weer heelhuids af op het vliegveld Halim, hetgeen gezien het intensieve (zeg maar ongeordende) verkeer op het druk bevolkte eiland met vaak minder goede wegen een hele prestatie was. We waren onze diensttijd aangevangen op Java en hadden deze daar thans afgesloten; een jeugd-verlangen (volgens de echtgenotes een jeugdtrauma) was geëffectueerd!

Een drievoudig lustrum voor de Collectie Militaire Traditie te Driebergen

1. Op 31 juli 1969 kwam de toen elfjarige Jaap van der Burg terug van een vakantie met zijn ouders, broer en zusters in Scandinavië. Een van de laatste dagen van die vakantie bracht de familie een bezoek aan het Deens legermuseum in Kopenhagen. De grote collectie miniaturen aldaar bracht Jaap tot de wat overmoedige uitspraak: *'Dat kan ik ook!'*
   En zo is het gekomen . . . .
   De dag na thuiskomst werd voor Jaap een hoekje in de kelder vrijgemaakt en daar begon hij militaria te verzamelen en uit te stallen. Vijftien jaar later mag gesteld worden dat deze hobby wat uit de hand is gelopen.
2. Op 26 oktober 1974 opende de toenmalige burgemeester van Driebergen-Rijsenburg, Mr. R.W. baron van Boetzelaer, in tegenwoordigheid van vele autoriteiten, het huidige museum. Gevestigd in een voormalig notariskantoor met een oppervlakte van ca. 150 m², toen een riant onderkomen, thans plaats biedend aan nog geen vierde deel van de collectie.
3. Op 1 augustus 1979, meerderjarig geworden, richtte Jaap de Stichting Collectie Militaire Traditie Jaap van der Burg op. Deze stichting, waarvan Jaap voorzitter is, stelt zich ten doel: *'het wekken en vergroten van de belangstelling voor de Nederlandse strijdkrachten en derzelver tradities en geschiedenis.'*
   Het bestuur wordt, met Jaap, gevormd door Luitenant-kolonel b.d. Jhr. D.J.H. N. den Beer Poortugael, Generaal-majoor b.d. H.C. de Bruijn, adjudant van H.M. de Koningin i.b.d., P. van der Burg en H.A.T. Carp, oud reserve-ritmeester der huzaren. Behalve door het openstellen en -houden van het museum streeft de stichting haar doel na door het houden van lezingen en het verzorgen van publicaties betreffende de traditie van onze strijdkrachten. De stichting wordt niet gesubsidieerd en werkt, ook in het museum, uitsluitend met vrijwilligers.

Ter gelegenheid van dit drievoudig lustrum zal op zaterdag 4 en zondag 5 augustus a.s. het museum aan de Hoofdstraat 94 te Driebergen vrij toegankelijk zijn.

Verder is het museum van 1 april tot 1 oktober behalve 's maandags dagelijks geopend van 14.00 tot 18.00 uur, zater-, zon- en feestdagen van 12.00 tot 18.00 uur.
De overige maanden alleen op woensdag, zaterdag, zondag en feestdagen geopend.
De uitgebreide collectie bevat vele fraaie en unieke stukken en is een bezoek meer dan waard.

BOEKBESPREKING

De helden van de Willemsbrug, Rotterdam mei 1940, Wim Hornman, Omega Boek, Amsterdam, gebonden 240 pag., foto's; *f* 29,50.

De lezers van dit blad kennen de gebeurtenissen in Rotterdam gedurende de meidagen van 1940 en de daarbijbehorende verhalen (en legenden) van de landmacht, de genie, de marine en de mariniers bij de Willemsbrug, het Witte Huis en Oude Plantage. De verhalen uit boeken als *'De zwarte duivels van Rotterdam'* van Bert Honselaar, *'Rotterdam mei '40'* van Aad Wagenaar en *'Contra de swastika'* van Charles L.J.F. Douw van der Krap. Elk van die boeken beschrijft een veel groter gebeuren, waarvan de strijd om de Willemsbrug en de beschieting van de Oude Plantage slechts een onderdeel is. De schrijver van *'De helden van de Willemsbrug'* heeft in dit boek echter een andere benadering gekozen. Hij beperkt zich tot de *'belevenissen'* van de zes jonge, onervaren mariniers op *'de brug'*, plus die van een enkele andere uit de secties mariniers, die in Rotterdam actief waren. Zodoende kreeg hij de gelegenheid om andere delen van de strijd in Rotterdam te schetsen, maar vooral ook meer persoonlijk getinte beschrijvingen te geven van wat er om ging bij die jonge mariniers en hun kader en bij de burgers van Rotterdam.
Het boek is tot stand gekomen op grond van vele gesprekken, vooral met de *'trekhonden van bak 13'* van sergeant Karstanje, met Karstanje zelf en met Ezechiëls, de marinier eerste klas. En zowel bij de mariniers als bij de burgers klinkt de angst door, maar ook de woede om wat hen aangedaan werd, het niet kunnen geloven, dat zo iets kon gebeuren. Hitler zou niet binnenvallen. Nederland was toch neutraal. Daarom bleven burgers in hun huizen in de binnenstad van Rotterdam, want Rotterdam is toch geen Warschau en daarom vochten mariniers met geweren uit de vorige eeuw en met te vaak weigerende mitrailleurs.
Aan kennis van de feiten voegt dit boek niets of vrijwel niets toe. Daarvoor is er in die ruim veertig jaren na 1940 met gelukkig nog vele overlevenden veel gepubliceerd. Nieuw, en dat is de grote verdienste van dit boek, dit goede boek, is dat het de mens achter de gebeurtenissen en achter de marinier laat zien. De jonge marinier, die mede op grond van brieven van zijn oom bij de Generale Staf door heeft wat er aan de hand is en dus een pessimist en *'schoolmeester'* genoemd wordt. Een journalist, die het evenzo door heeft en daarover niet mag publiceren, want dan beledigt hij een bevriend staatshoofd!
Zijn die zes mariniers de *'helden van de Willemsbrug'*? Die zes mariniers, waarvan één zwaar gewond, 17 tot 19 jaar jong, zonder leiding, met een korte opleiding en nog nooit met scherp geschoten? Die mariniers gaven het niet op, ze beleven vuren door het mangat van de Willemsbrug, de lichamen van de gesneuvelde mariniers wilden ze redden, ze wilden zich niet overgeven aan de overmacht. Dat is hun heldendom!
Het heldendom van de zes mariniers, waarvan nu de juiste namen bekend zijn: Lies Bernouw, Toon Clijsen, Rob van Ombergen (+juli 1983), Cees Roosenburg, Bèr Seegers en Willem Timmerman.
Mijn oordeel is duidelijk. Dit boek, met een kaft ontleend aan het schilderij van Reint de Jonge over de Boompjes met de enkele marinier, en aan de pers gepresenteerd in

een historisch gebouw, het Hulstkampgebouw, waarin nu het Mariniersmuseum gevestigd is, maar waaruit in mei 1940 op de mariniers in de Rederijstraat geschoten werd, dit boek is het zeer waard om door de leden van onze vereniging, om allerlei redenen, aangeschaft te worden. Want u koopt dan niet alleen een zeer interessant boek, u eert ook de zes *'Helden van de Willemsbrug'*.

J. Nuis

DE KONINKLIJKE MARINE IN DE TWEEDE WERELDOORLOG, Dr. Ph.M. Bosscher, kapitein-luitenant ter zee van speciale diensten. Uitgegeven bij T. Wever B.V. - Franeker.
In zijn geheel zal dit standaard-naslagwerk uit drie delen bestaan, waarvan thans het eerste deel wordt besproken; de delen II en III verschijnen respectievelijk in 1985 en 1986. De prijs bij voorintekening is per deel f 79,50; de intekening geldt het gehele standaardwerk, driedelig. Bij verschijning van het derde deel is de prijs per deel bepaald op f 99,50.
Deze studie is tevens de dissertatie, waarop Bosscher promoveerde tot doctor in de Letteren.

Voor de geschiedschrijving ter zee is er niet een tijd geweest waarin zovele boeken, reeksen kleine en grote werken over de koopvaardij, de zeevisserij en de scheepvaart in het algemeen verschenen, als in de jaren na de Tweede Wereldoorlog. Het was ook de tijd waarin grote rederijen verdwenen, rederijen waarvan sommige honderd jaar en langer bestonden en opgingen in een concern. Ook de Koninklijke Marine deelt in de belangstelling van veel lezend publiek, waarvan het hier aangekondigde en te bespreken boek een duidelijk bewijs is.
Ik ben erg blij met dit werk, al jaren is erop gewacht, al heeft dat niet aan Bosscher gelegen. Integendeel. Het is niet een populair boek, d.w.z. het is niet populair geschreven, maar voor ieder die met zijn land en zijn volk meeleeft een boek, dat een schat van gegevens brengt. In zijn *'Inleiding en Verantwoording'* zegt de schrijver, dat dit boek bedoelt te zijn een voor het publiek gemakkelijk bereikbare algemene studie van de geschiedenis van de Koninklijke Marine in de Tweede Wereldoorlog. Direct voegt hij er aan toe, dat *'wil deze studie als zodanig kunnen worden omschreven, dan zal zij zich niet mogen beperken tot de eigenlijke krijgsverrichtingen, maar ook aandacht moeten besteden aan zaken als marinebeleid, de geestelijke en stoffelijke verzorging van het personeel en de lotgevallen van familieleden van militairen der zeemacht, voorzover die lotgevallen mede bepaald zijn door de relatie der betrokkenen met de Koninklijke Marine.'* Dit werk is geschreven in opdracht van de marine. In 1978 gaf de toenmalige Chef van de Marinestaf en Bevelhebber der Zeestrijdkrachten, vice-admiraal B. Veldkamp, hiertoe aan Bosscher zijn mandaat.
Het boek gaat niet alleen over de marine in de Tweede Wereldoorlog, maar laat zien hoe de zeemacht in de loop van vele decennia, jaren die aan de oorlog vooraf gingen politiek, sociaal, maritiem-technisch invloeden van de volksmening ondergingen. Veelzeggend is de titel boven het eerste hoofdstuk: BEZIG DOOD TE BLOEDEN, aan het einde van de Eerste Wereldoorlog. De geschiedenis van de Koninklijke Marine geeft een spiegelbeeld van het Nederlandse volk, met name wat de politiek-militaire visie betreft.
Als de Nederlandse marine groot is - zoals in de zeventiende eeuw - is zij dit slechts door de organisatie en het politieke inzicht van enkele mensen.
Het boek in het algemeen. Het is stijlvol uitgevoerd, ik zou zeggen een visitiekaartje voor de uitgever. Uitgevoerd in zware band, de titel in gouden letters opgelegd, met het embleem der Koninklijke Marine: de kroon met het onklaar anker.
Het gehele werk telt meer dan 630 pagina's, waarvan 387 pagina's tekst der geschiedenis; voorts bijlagen, geraadpleegde bronnen, zelfs de scripties worden ge-

noemd. Mag ik daar aan de scriptie van mejuffrouw Dra Inge M. Brouwer uit Leiden toevoegen: *'Minister W. Naudin ten Cate en de reden van zijn aftreden.'* Het boek telt tien hoofdstukken tekst der geschiedenis. Vele illustraties verduidelijken het beeld. In zijn *'Ter inleiding en Verantwoording'* zegt de schrijver, dat in opdracht van vice-admiraal Veldkamp een Commissie werd ingesteld om de auteur *'van advies te dienen'... 'Van het begin af heeft vast gestaan, dat auteur bij het concipiëren van de tekst het laatste woord zou hebben, wat impliceert, dat hij uitsluitend voor de tekst verantwoordelijk is. Zowel de Commissie als de marineleiding hebben steeds zo gehandeld, dat hij nooit het gevoel heeft gekregen, dat zijn vrijheid en zelfstandigheid als onderzoeker en publicist in gevaar kwamen.'*

De 'roode week'. Dit tussenkopje van het eerste hoofdstuk beschrijft uitvoerig de dagen van november 1918 - de dagen vlak voor de wapenstilstand, die aan de Eerste Wereldoorlog een einde maakte - waarin de regering door oproerige militairen e.d. werd bedreigd. Zoals bekend hebben de genomen maatregelen door de Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht, generaal C.J. Snijders zijn aftreden gekost, omdat hij volgens de minister van oorlog - onder druk van linkse Kamerleden - te streng was opgetreden. Schout bij nacht J. Albarda, commandant van de Marine te Willemsoord, tevens commandant van de stelling Den Helder, werd door de minister van marine eervol van zijn functie ontheven. Ondermeer meende de bewindsman, *'dat Albarda zich in een onduidelijke en wijdlopige uiteenzetting van de zaken had verloren, die met de toestand van het ogenblik geen verband hield. In plaats van gebruik te maken van de gelegenheid om personeel te doen herinneren aan de door hen afgelegde beloften van trouw aan de Koningin en gehoorzaamheid aan de door meerderen gegeven bevelen, werd een bespreking gehouden, die aan de bonden gelegenheid gaf grieven naar voren te brengen, als ware het denkbaar dat trouw aan de regering afhankelijk kon zijn van het al dan niet op dit ogenblik toegemoetkomen aan grieven of vermeende grieven.'* Het ontslag van Albarda had tot gevolg, dat de minister van marine in februari 1919 aftrad. Bosscher toont zich in deze zaak de onafhankelijke onderzoeker en publicist. Uitvoerig gaat hij op deze zaken in. Hij kan afstand nemen en toont begrip en uit zich milder in deze zaak, dan de minister. Vanaf bladzijde 25 geeft Bosscher zijn visie.

De Vlootwet. De behandeling van de Vlootwet in de Tweede Kamer van de Staten-Generaal wordt uitvoerig behandeld in hoofdstuk 2, het hoofdstuk, dat Bosscher karakteriseert: *'Tegen de stroom in.'* In de nacht van 26 op 27 oktober 1923 werd door de Kamer de Vlootwet verworpen met één stem meerderheid, 49 vóór, 50 contra. Eén stem ontbrak, vanwege het feit, dat het bedoelde Kamerlid ziek was en onmogelijk aan de stemming deel kon nemen. Al was de stemming fifty/fifty geweest, eveneens was de Vlootwet verworpen (dit laatste een opmerking van mij). Zelfs is nog een Kamerlid, ziek, per brancard binnengebracht, als ik mij goed herinner.

Bosscher zet het debat om de Vlootwet in het internationaal raam van die tijd; vredesbegrippen over de pas opgerichte Volkenbond, weerzin bij velen tegen militaire kosten. Anderen die in hun optimisme meenden, dat de oorlog in principe zou zijn uitgebannen. En ook daarin toont de schrijver zich mild en met enig begrip, zonder aan de betekenis van de marine te kort te doen. Het boek geeft een stukje parlementaire geschiedenis. De marine heeft vele raakvlakken - zij is een bedrijf van het Nederlandse volk - die ingevoegd één geheel vormen.

De Meidagen. In het zesde hoofdstuk wordt van VUURDOOP gesproken als titel boven de geschiedenis der oorlogsdagen. Eveneens wordt aan de strijd te land aandacht besteed, waar onder meer de mariniers in Rotterdam geschiedenis maken. Vanuit het Marinedepôt werd in de voormiddag van 10 mei de landmacht- en marinebezetting van het Beursstation versterkt met 110 man, grotendeels weinig geoefende miliciëns, onder commando van de luitenant ter zee der 2e klasse Ch.L.J.F. Douw van der Krap. Uitvoerig beschrijft Bosscher de acties van Hr.Ms.

kanonneerboot *'Johan Maurits van Nassau'* in zijn strijd - het schip lag niet ver van Den Helder - tegen de Duitsers bij de Afsluitdijk. Ik herinner mij het optreden van dit schip, dat ons destijds moed gaf. De Duitsers kregen pas tijdens de capitulatie-onderhandelingen zekerheid waar de granaten van zwaar kaliber vandaan kwamen die hen noodzaakten het gevecht af te breken. Op een vraag van de Duitse commandant kreeg hij van schout bij nacht Jolles te horen: *'een oorlogsschip.'*
Over het vertrek uit Nederland van de Chef van de Marinestaf en Bevelhebber der Zeestrijdkrachten, vice-admiraal Furstner, gaat de schrijver uitvoerig in. Bosscher geeft het gesprek tussen de Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht en genoemde admiraal. Het antwoord van Furstner, - zijn motieven om het land te willen verlaten - geven een beeld van marinetaken ten voeten uit. De o.l.z. deelde Furstner mede, dat hij gedwongen zou zijn bij de Duitsers *'een integrale capitulatie'* aan te vragen. Furstner was het met de o.l.z. niet eens. Voor hem betekende de val van Nederland niet meer dan verloren gaan *'van dit stukje koninkrijk'.* Er bleven dan nog altijd over de gebieden over zee, de koopvaardij en de marine, waarvan een groot deel zich al aan de overzijde van de Noordzee bevond. Dat was de reden dat Furstner van plan was naar Engeland uit te wijken. Hij zag de taak van de marine wereldwijd. Hoewel het ook voor de admiraal een moeilijke beslissing is geweest, heeft hij Nederland verlaten en zijn taak in Engeland voortgezet. De luchtmacht verkeert - met het oog op een oorlog - een dezelfde omstandigheden. Ook haar taak is wereldwijd. Ik heb over dit grote werk slechts wat vluchtige aantekeningen kunnen geven, een indruk, die naar ik hoop voor lezers een aanleiding zal zijn dit boek te kopen.
Het tweede deel geeft de ontwikkeling van de relatie tussen Nederland en Japan vanaf het begin van de 17de eeuw; vervolgens de krijgsverrichtingen, de evacuatie van dat gedeelte van de marine, dat de strijd overleefde; de lotgevallen van marinepersoneel in Japanse krijgsgevangenschap.
Het derde deel vertelt van verrichtingen van de Koninklijke Marine in het Caraïbisch gebied, de Stille Oceaan, de Indische Oceaan en andere zeeën. Ten slotte zullen de voorbereidingen op de naoorlogse wederopbouw worden beschreven. Met belangstelling zien we er naar uit.

W.E. van Popta

De geschiedenis van het Garde Regiment Grenadiers 1829-1982, door H.F. Fabri.

Voor mij ligt een boekje dat de lezer op luchtige wijze langs de geschiedenis van het Garde Regiment Grenadiers voert. Het is opmerkelijk hoeveel boeken, brochures, e.d. over de Regimenten Grenadiers en Jagers in de loop der jaren zijn uitgegeven. Al deze boeken hebben een meer officiëel karakter. Nu een boekje met een informeel karakter. Het doel hiervan is dat de jonge grenadier zich verdiept in de geschiedenis van zijn regiment. We komen er de bekende wapenfeiten in tegen: De Opstand in Brussel, De Tiendaagse Veldtocht. Maar naast deze bekende gebeurtenissen ook minder bekende, zoals de steunverlening door de grenadiers tijdens de watersnood van 1953; het vaandel, gedenktekens, de ceremoniële tenuen van de garde. Kortom een mooi uitgevoerd boekje met prachtige illustraties en verlucht met tekeningen van de schrijver. De lezers die het aan hun verzameling willen toevoegen, kunnen dit doen door vooruitbetaling van *f* 10,- op postrekening 2257560 t.n.v. Officiersfonds 11 pantserinfanteriebataljon Garde Grenadiers, Arnhem.

E.W. van Popta

BESTUURSMEDEDELINGEN

VOORAANKONDIGING ALGEMENE LEDENVERGADERING 1984

De jaarlijkse algemene ledenvergadering zal dit jaar op zaterdag 13 oktober a.s. worden gehouden in het Militaire Luchtvaart Museum te Soesterberg. Tijdens eerder genoemde jaarvergadering wordt aan de leden van onze vereniging die zich bezig houden met de geschiedenis van de Nederlandse Militaire Luchtvaart, de gelegenheid geboden hun collecties te exposeren. Zij die daarvoor belangstelling hebben, worden verzocht kontakt op te nemen met het bestuurslid de heer J. van den Berg, telefoon: 01820-34283.
Ten behoeve van de Stichting Diekerhoff-fonds zal op een nog nader vast te stellen tijdstip in de ochtenduren een veiling plaatsvinden. Leden die voor deze veiling boeken, prenten en/of andere spullen (op militair historisch gebied) beschikbaar willen stellen, worden verzocht kontakt op te nemen met een der bestuursleden.
De kosten voor deelname aan de jaarvergadering zijn begroot op *f* 15,- (met lunch) of *f* 5,- (zonder lunch).
Jaarverslag, programma en aanmeldingsformulier zullen worden opgenomen in het juli/augustusnummer van Mars et Historia.

DE DONDERBUS

Inkoop Verkoop Ruil

Antieke wapens, Orden, Militaria, Uniformen, Uitrustingsstukken, Documentatie Eerste en Tweede Wereldoorlog. Aankopen van gehele verzamelingen.

Adres: Oostzeedijk beneden 231 A 3061 VW Rotterdam.
Geopend vrijdag 19-21 uur,
zaterdag 10-18 uur.
Telefoon: 010-140267
01862-2338
3274 ZJ Blaaksedijk - NL

11e Opgave van wijzigingen op de ledenlijst van 1981

Adreswijzingingen:
P.H. Donck, Arnhemse Bovenweg 18 flat 46, 3708 TB Zeist.
W. den Dunnen, Hendrik Hamelstraat 58, 2595 XN 's-Gravenhage.
J.C.D. de l'Ecluse, Kerklaan 25, 2678 ST De Lier.
M.C. van der Hoog, Surinamestraat 40, 2585 GK 's-Gravenhage.
H. van Rooy, Admiralengracht 90 huis, 1057 GC Amsterdam.
D. Langeland, Ruimtevaartlaan 43, 6902 ZB Hoogezand.

Nieuwe leden:
P.A. van Gulik, Louis Davidsstraat 51, 2551 EB 's-Gravenhage (4)

Opzeggingen:
P.J. Bussen, Stuartstraat 96, 1815 BV Alkmaar.
G.H. Bischot, Beemden 9, 2322 Hoogstraten.
J.A. Boeren, Baarsveen 116, 3205 BL Spijkenisse.
J.A. Gerrets, Prof. Krausstraat 108, 2628 JT Delft.
H.J. van der Klugt, Kon. Julianalaan 10, 6571 AR Berg en Dal.
J. Leyten, Boekweitland 6, 3833 CK Leusden.
B. van Marken, Nieuwe Schoolstraat 105, 2514 HW 's-Gravenhage.
P.J.C. Michel, Croeselaan 359 bis, 3521 BV Utrecht.
H.C.J. Nater, Utrechtseweg 25, 3911 TR Rhenen.

Overleden:
H.A.J.M. Beaumont, Spechtlaan 243, 2261 BG Leidschendam.

BOUTIQUE DE LA GRANDE ARMÉE

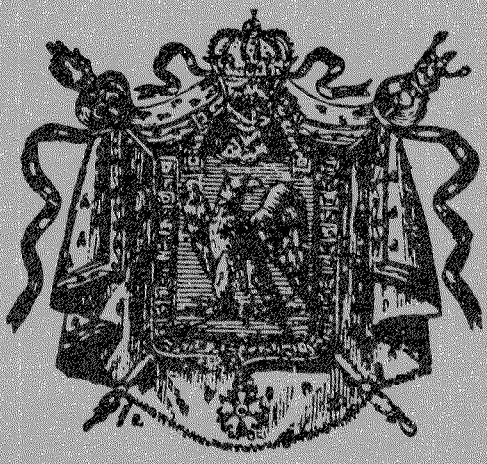

Het adres voor Historische Militaire en Civiele figuren, boeken, prenten, tijdschriften, wargame en alle verdere informatie op dit gebied.

geopend
Woensdag t/m Zaterdag
10.00 - 18.00 uur

W. C. J. EN I. S. SCHOPPEN

Willem de Zwijgerlaan 120
2582 EV Den Haag
Holland
Tel 070-541039

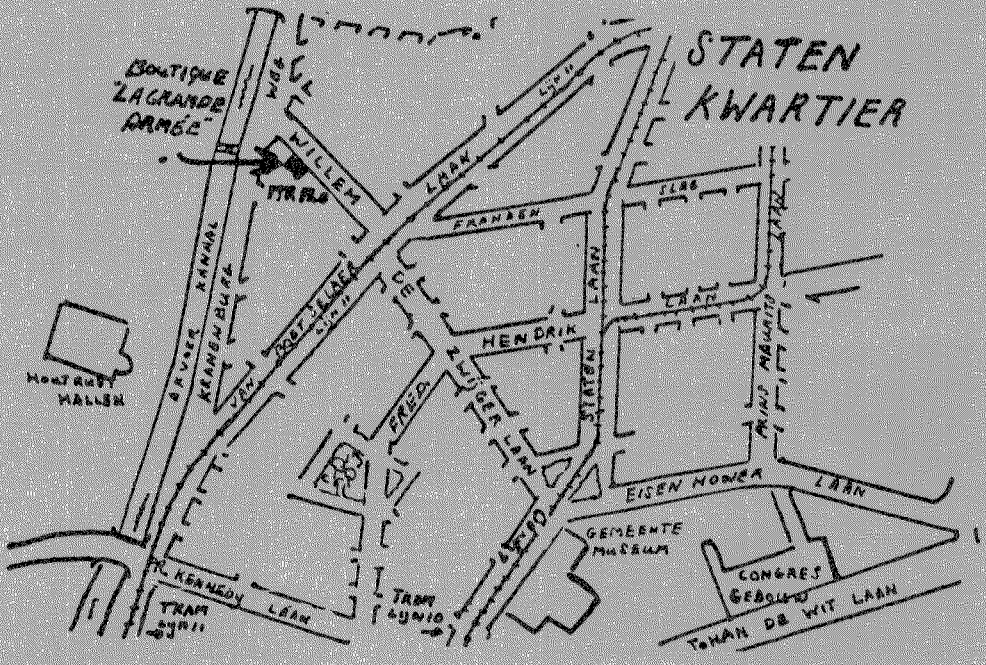

Uitgebreide catalogus en twee halfjaarlijkse aanvullingen verkrijgbaar, door storting van *f* 9,75 onder vermelding 'Catalogus' op giro 3263514 van Boutique La Grande Armée, Willem de Zwijgerlaan 120, Den Haag.